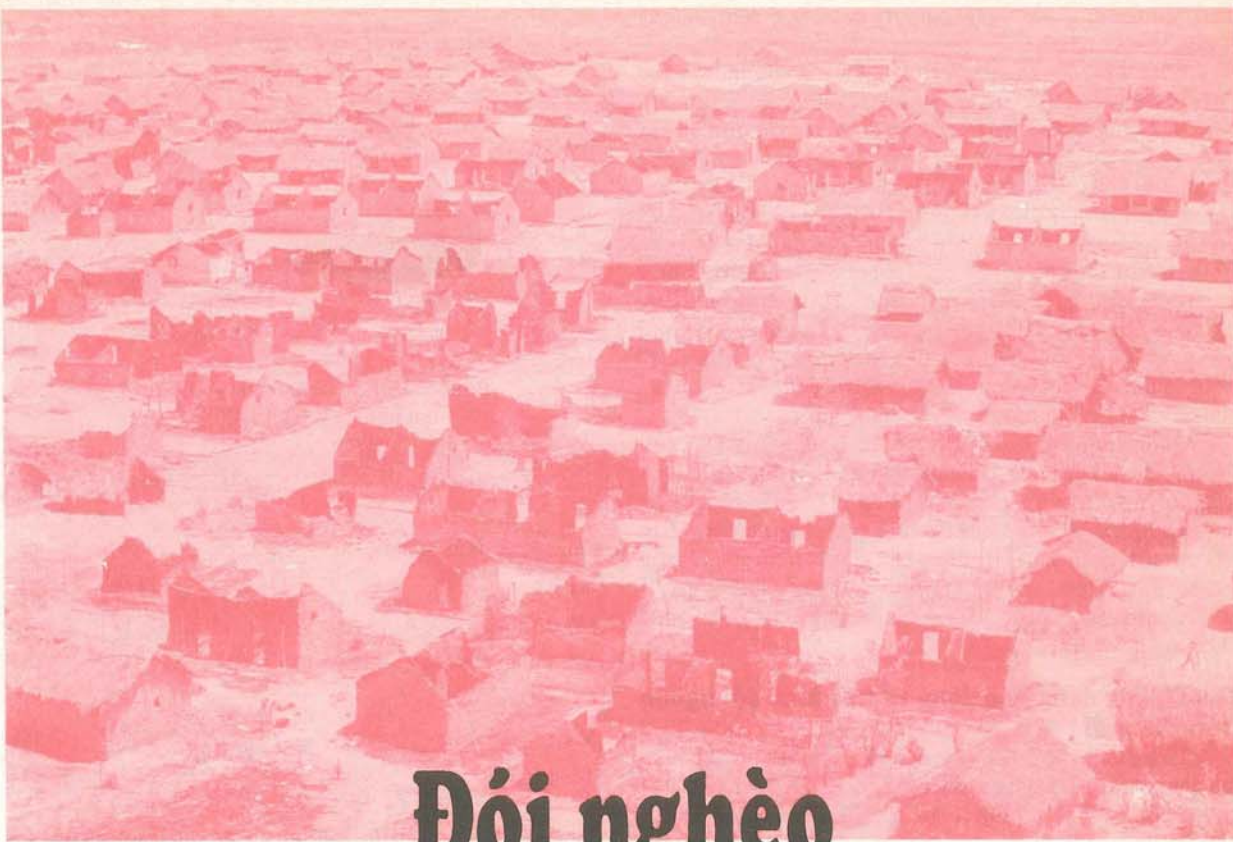

Đói nghèo và biện pháp giảm đói nghèo

NGUYỄN MINH TRÍ

Xóa bỏ đói nghèo, một vấn đề cấp bách về mặt đạo đức, là nhiệm vụ mà mọi quốc gia trên thế giới đều phải chia sẻ. Mặc dù trong những năm gần đây một số khu vực trên thế giới phát triển với tốc độ khá cao, thế nhưng tình hình đói nghèo vẫn là vấn đề đáng quan tâm.

Khái niệm

Theo định nghĩa chung mà Việt Nam đã thông qua tại “Hội nghị châu Á-Thái Bình Dương về giảm đói nghèo” do ESCAP tổ chức tại Bangkok, Thái Lan, tháng 9 năm 1993 thì nghèo là tình trạng mà một bộ phận dân số của một quốc gia không được thỏa mãn những nhu cầu sống cơ bản của con người ở nước đó, nhu cầu sống cơ bản này được xã hội xác

định dựa trên mức độ phát triển kinh tế, xã hội và phong tục tập quán cũng như thói quen của người dân.

Có thể hiểu đơn giản: “Nghèo là khi mà con người bị thiếu cái ăn, cái mặc, không có nơi cư ngụ. Nghèo còn có thể hiểu theo nghĩa rộng là khi bị bệnh mà không có khả năng đi khám bệnh hay nói cách khác là không tiếp xúc được với các dịch vụ y tế. Nghèo là không được đi học dẫn đến mù chữ. Nghèo là sự thất nghiệp, là lo lắng về tương lai mù mịt, sống hôm nay không biết ngày mai. Nghèo là nhiều trẻ em bị suy dinh dưỡng và chết vì thiếu ăn, ô nhiễm môi trường hay nguồn nước... Ngoài ra, nghèo còn được biểu hiện qua những vi phạm về nhân quyền, dân chủ và sự tự do cá nhân, quyền trẻ em...”. Nghèo thay đổi từ nơi này sang nơi khác, từ thời điểm này sang thời điểm khác và được mô tả theo nhiều cách khác nhau.

Như thế nào là nghèo ?

Phương pháp đánh giá như thế nào là nghèo phổ biến là dựa vào “Poverty line”. Được xác định dựa vào các tiêu chuẩn quốc tế và tình hình cụ thể của từng quốc gia, đường “Poverty line” được chia ra thành “Food poverty line” tạm

dịch “đường đói” và “Total poverty line” tạm dịch “đường nghèo”.

Theo tiêu chuẩn của WHO, phần lớn các nước đang phát triển và các tổ chức quốc tế khác, nếu một người tiêu thụ ít hơn mức 2.100 Kcal/ngày thì được xem là đói, quy ra tiền ta có được đường “Food poverty line”. Bằng cách cộng thêm mức tiêu dùng (tổng giá cả của các loại hàng hoá không phải là thức ăn (non-food), bao gồm cả dịch vụ y tế, giáo dục, an ninh, ...) tối thiểu cần thiết để đáp ứng nhu cầu sống cơ bản của con người vào đường “Food poverty line”, ta sẽ được đường “Total poverty line”. Hai đường này thay đổi theo từng thời kỳ và từng quốc gia. Chính vì vậy, mỗi quốc gia ở mỗi một thời kỳ có một đường “Poverty line” riêng được xác định dựa vào tốc độ phát triển, các tiêu chuẩn và giá cả xã hội riêng của quốc gia đó.

Đường “Poverty line” cũng được Ngân hàng Thế giới (World Bank) sử dụng khi đánh giá như thế nào là nghèo trên phạm vi toàn thế giới. WB sử dụng phương pháp “sức mua ngang giá” (Purchasing Power Parity) hay phương pháp PPP (tính đến sức mua của đồng bản tệ) với năm gốc là năm 1993, xác định đường “Food poverty line” là 1 USD/người/ngày và “Total poverty line” ở mức 2USD/người/ngày.

Thực trạng đáng báo động về tình hình đói nghèo trên thế giới

Trong khi tỷ lệ phần trăm dân số thế giới sống với mức thu nhập dưới 1 USD/người/ngày giảm từ 28.3% năm 1987 xuống còn 24% năm 1998 (hàng triệu người thoát cảnh đói nghèo) trong khi đó dân số thế giới tăng thêm 815 triệu người làm con số thực tế về số người đói nghèo trên thế giới có mức thu nhập dưới 1 USD/người/ngày ở vào khoảng 1,2 tỷ người (hàng triệu người khi mới sinh ra đã nằm trong số những người sống dưới đường “Food poverty line”) (Bảng 1). Theo Tổ chức nông lương Liên hiệp quốc (FAO) thì trong khoảng 1,2 tỷ người đói nghèo trên khắp thế giới nói trên, có trên 840 triệu người đang phải chịu cơn đói hành hạ mỗi ngày, trong đó có khoảng 300 triệu trẻ em (Hình 1). Kết quả là cứ mỗi ngày lại có hơn 24.000 người bị chết vì đói và tình hình này sẽ còn tệ hại hơn nữa trong thời gian tới (thêm 12,8 triệu người các nước nam châu Phi như Zimbabwe, Malaui, Lexotho... đang có nguy cơ chết đói).

Bảng 1: Dân số (triệu người) sống với thu nhập 1 USD/người/ngày

Khu vực	1987	1998	Dự báo 2008
Đông Á và Thái Bình Dương	418	278	72
Nam Á	474	522	206
Đông Âu và Trung Á	1	24	7
Mỹ Latinh và vùng Caribe	64	78	75
Trung Đông và Bắc Phi	9	6	5
Vùng Sub-Sahara	217	291	330
Tổng cộng	1.183	1.199	695

(Nguồn: WTO và World Bank 2000, do quy mô toàn cầu nên các số liệu chỉ này được cập nhật 4-8 năm/lần)

Hình 1: Tỷ lệ người đói trong 1,2 tỷ người sống dưới mức 1 USD/người/ngày

Bảng 2: Dân số (triệu người) sống với thu nhập 2 USD/người/ngày

Khu vực	1987	1998	Dự báo 2008
Đông Á và Thái Bình Dương	1.052	892	483
Nam Á	911	1.096	945
Đông Âu và Trung Á	16	93	46
Mỹ Latinh và vùng Caribe	148	183	184
Trung Đông và Bắc Phi	65	62	48
Vùng Sub-Sahara	357	475	568
Tổng cộng	2.549	2.801	2.274

(Nguồn: WTO và World Bank 2000, do quy mô toàn cầu nên các số liệu này chỉ được cập nhật 4-8 năm/lần)

Hình 2: Tình hình đói nghèo trên thế giới

■ Dưới 2USD/người ■ Trên 2 USD/người

Nếu ta xét ở cấp độ đường “Total poverty line” là 2 USD/người/ngày thì ta thấy rằng từ năm 1987 đến năm 1998, số người nghèo đã tăng thêm 250 triệu người (Bảng 2).

Tính tổng cộng là khoảng trên 2,8 tỷ người sống ở phía dưới đường “Total poverty line” là 2USD/người/ngày, tức gần 1/2 dân số thế giới (khoảng 6 tỷ) sống ở mức nghèo (Bảng 2).

Một vài ý kiến của người trong cuộc về nguyên nhân của thực trạng đáng báo động trên tại Hội nghị thượng đỉnh lương thực thế giới.

Theo dự báo của WTO và WB, 500 triệu người sẽ thoát khỏi mức nghèo đói hay ít nhất cũng sẽ thoát khỏi mức thu nhập 2 USD/người/ngày vào năm 2008. Thế nhưng trên thực tế, tại Hội nghị thượng đỉnh lương thực thế giới năm 2002 tổ chức tại Rome từ 10-13.6.2002 với sự tham dự của các nhà

lãnh đạo cấp cao và quan chức từ 180 quốc gia trên thế giới, Tổng thư ký Liên hiệp quốc Kofi Annan cho rằng mục tiêu đề ra trong hội nghị 6 năm về trước (1996) là đến năm 2015 số người đói trên thế giới (chủ yếu ở các nước kém và đang phát triển) giảm đi 1/2 (từ 840 triệu xuống còn 400 triệu) xem ra không có gì sáng sủa.

Thẳng thắn hơn, Tổng giám đốc FAO, ông Jacques Diouf, người Senegal, chỉ trích mạnh mẽ các nước giàu là không quan tâm đúng mức đến mối hiểm họa đói nghèo trên thế giới (hầu như chẳng có nước giàu nào cử lãnh đạo cao cấp đến dự một hội nghị được gọi là "Hội nghị thượng đỉnh" lần này). Ông cho rằng các nước nghèo chịu mức thuế trung bình khoảng 60% đối với nông phẩm xuất khẩu, ngoài ra ông nêu ra rằng trong thời kỳ từ 1990-2000, các nước giàu đã viện trợ và cho vay trong lĩnh vực nông nghiệp của các nước giàu cho các nước đang phát triển đã giảm 50% và 70% đối với các nước nghèo.

Ông Diouf cũng cho biết rằng nông dân ở các nước giàu được trợ cấp nông sản 12.000 USD/năm tức chính phủ các nước giàu đã chi mỗi năm 300 tỷ USD để bảo hộ nền nông nghiệp trong nước, trong khi mức trợ cấp nông sản cho nông dân ở các nước nghèo chỉ là 6USD/năm.

Tổng thống Nam Phi, ông Thabo Mbeki chỉ trích mạnh mẽ các nước giàu, đứng đầu là Mỹ, đã dựng lên các rào cản thương mại đối với sản phẩm của các nước phát triển làm thiệt hại rất lớn cho các nước này.

Các biện pháp

Các biện pháp để đến năm 2015 thế giới giảm 1/2 số người đói nghèo:

1. Đẩy mạnh tốc độ phát triển kinh tế: Đây là vũ khí có hiệu quả nhất trong cuộc chiến chống đói nghèo thông qua việc nâng cao mức sống của người dân. Muốn phát triển kinh tế nhanh hơn thì:

- Đầu tiên, phải tạo ra một môi trường chính trị ổn định (hầu hết các quốc gia có tỷ lệ nghèo đói cao hay có hiện tượng vi phạm nhân quyền nghiêm trọng là các nước đang bất ổn chính trị, có chiến tranh, xung đột...). Do đó tôi cho rằng, chiến tranh, nội chiến, bất ổn chính trị, can thiệp nước ngoài chính là nguồn gốc của đói nghèo và sự vi phạm nhân quyền. Chính vì vậy, quốc gia nào có chiến tranh hay nội chiến thì phải tìm cách nhanh chóng chấm dứt chiến tranh, đoàn kết dân tộc để chấm dứt nội chiến, tiến đến ổn định chính trị. Kinh tế chỉ phát triển khi chính trị ổn định và chỉ khi chính trị ổn định thì nhân quyền mới có cơ sở để được tôn trọng.

- Phải có các chính sách kinh tế mà nó tạo ra sự ổn định vĩ mô cho nền kinh tế, đưa được nguồn lực của quốc gia đến được các lĩnh vực hoạt động nào có hiệu quả nhất của quốc gia đó. Các chính sách thu hút đầu tư đúng đắn sẽ giúp thu hút được nhiều hơn vốn đầu tư nước ngoài, tuy nhiên cần có kế hoạch sử dụng số vốn này có hiệu quả để xóa đói giảm nghèo cũng như kế hoạch trả nợ hợp lý để không phải lâm vào các cuộc khủng hoảng tài chính mà hậu quả là tình hình đói nghèo càng trầm trọng thêm.

- Đặc biệt chú trọng đến lĩnh vực nông nghiệp để đảm bảo an ninh lương thực cho quốc gia. Những nước không có điều kiện phát triển nông nghiệp như các nước thuộc vùng hoang mạc, sa mạc thì chính phủ cần có các biện pháp xuất nhập khẩu lương thực để đảm bảo an ninh lương thực cho

nhân dân.

- Cuối cùng, hội nhập vào nền kinh tế thế giới bằng cách tham gia vào các tổ chức thương mại, tài chính, thuế quan trên thế giới và khu vực. Tận dụng và tranh thủ có hiệu quả nhất sự giúp đỡ của quốc tế cũng như các tổ chức phi chính phủ.

2. Giảm thiểu sự bất cân đối trong phân phối thu nhập và phân cách giàu nghèo: các cố gắng xóa bỏ nghèo đói của chúng ta trong việc phát triển kinh tế có thể sẽ là vô ích khi sự phân phối thu nhập trong nền kinh tế bị mất cân đối, khoảng cách giàu nghèo ngày càng gia tăng. Chính phủ các nước cần giành nhiều sự quan tâm hơn nữa cho khu vực nông thôn, các khu vực nghèo thông qua các chính sách về nông nghiệp và phát triển nông thôn.

3. Đẩy nhanh tốc độ phát triển xã hội: có tác dụng tạo tiền đề cho việc phát triển kinh tế, tăng thu nhập, tạo việc làm, nâng cao dân trí... Cần phát triển tốt các dịch vụ an sinh xã hội, sau đây là một số vấn đề thiết yếu:

- Giáo dục: xóa mù chữ, phổ cập tiểu học, phải có biện pháp để giảm số thiếu niên bỏ học... (hiện tượng này ở Việt Nam hiếm thấy nhưng hiện nay trên thế giới vẫn còn nhiều nơi các bé gái không được đến trường làm cho số bé gái bị mù chữ cao hơn số bé trai nhiều lần, cho nên giáo dục giành cho nữ cũng cần phải quan tâm đúng mức).

- Y tế: phát triển các dịch vụ y tế mạnh mẽ hơn nữa để người nghèo tiếp xúc được với các dịch vụ này thông qua bảo hiểm y tế hay sự bao cấp của chính phủ. Cần quan tâm hơn nữa đến vấn đề "suy dinh dưỡng ở trẻ em".

- Môi trường: Cần có chiến lược quốc gia về bảo vệ môi trường sống, môi trường sinh thái, trong đó quan tâm đặc biệt đến chiến lược về bảo vệ rừng và chống ô nhiễm nguồn nước sạch.

- Dân số: các quốc gia cần có chiến lược về dân số phù hợp với hoàn cảnh từng nước. Tăng cường tuyên truyền, giáo dục về kế hoạch hoá gia đình. Nếu không thì với tốc độ tăng dân số thường cao hơn tốc độ tăng trưởng kinh tế thì các chương trình xóa đói nghèo của ta chưa kịp giải quyết số người nghèo đói hiện tại thì phải gánh thêm số người thuộc diện nghèo đói mới sinh, tất yếu là số trẻ suy dinh dưỡng sẽ ngày càng tăng.

4. Tiến tới hội nhập kinh tế thế giới bằng cách tham gia vào các tổ chức tài chính, thương mại quốc tế để có thể tránh được phần nào các rào cản thương mại của các nước giàu, có tiếng nói nặng ký hơn trong công cuộc đấu tranh cho công bằng, bình đẳng trong thương mại quốc tế, từ đó thúc đẩy kinh tế phát triển.

Tóm lại, phương châm của tôi trong vấn đề xóa đói nghèo trên thế giới là: Đoàn kết dân tộc, tự lực tự cường, hội nhập và tranh thủ sự giúp đỡ quốc tế. Tôi hi vọng với một vài suy nghĩ trên sẽ đóng góp phần nào công sức của mình vào cuộc chiến chống đói nghèo. Chúng ta hãy cùng nhau làm tất cả để thế giới này là một thế giới mà mọi người đều có cơm ăn, áo mặc, được học hành, được chăm sóc sức khỏe và được nói lên tiếng nói riêng của mình. Cái thế giới đó tôi gọi là "Thế giới không có đói nghèo" ■

Tài liệu tham khảo:

UN, WTO, World Bank, UNDP VN, Thời báo kinh tế Sài Gòn số 25.2002, Thời báo kinh tế Việt Nam số 71.2002...